

MARY

BASSONOVÁ

ELLA & KANDINSKÝ

Mary Bassonová
ELLA & KANDINSKÝ

Mary Bassonová

ELLA
& KANDINSKÝ

Přeložila Bohumila Kučerová

Saving Kandinsky © 2014 by Mary Basson
Translation © Bohumila Kučerová, 2018
Czech Edition © Metafora, 2018

All rights reserved

ISBN 978-80-7359-915-7 (pdf)

Alexovi, Duncanovi, Jacobovi a samozřejmě Steveovi.

Tato kniha je historická fikce. Kromě slavných skutečných osobností a událostí jsou postavy, místa i události dílem autorčiny obrazotvornosti nebo jsou použity v rámci fiktivního vyprávění.

Ella & Kandinský je román líčící zblízka životy historických postav, které obývají jeho stránky. Pro větší názornost můžete navštívit přidruženou webovou stránku, kde jsou obrazy popisované v románu k nahlédnutí:
www.savingkandinsky.com

OBSAH

ČÁST PRVNÍ	11
1 Horská paleta	13
2 Stoly a židle	35
3 Linky a křivky	57
ČÁST DRUHÁ	87
4 Dopisy a momentky	89
5 Murnau v pěti hudebních větvích	109
6 Sladkosti a kyselosti	134
7 Kontakty	158
ČÁST TŘETÍ	177
8 Černě uhlí	179
ČÁST ČTVRTÁ	193
9 Budoucnost zapsaná v olovu	195
10 Hadi	203
11 Cesta do žlutého domu	237
ČÁST PÁTÁ	265
12 Pohled z hory	268

*Stáří má svou důstojnost a svoje zápasy.
Smrt vše uzavírá; leč než nastane konec,
je třeba vykonat cosi vznešeného,
co přísluší lidem, jež se vzeřeli bohům.*

Alfred Tennyson, z básně „*Odysseus*“

ČÁST PRVNÍ

Kochel
Počátek léta 1902

V horském hostinci zpívali mladí hoši Schuberta. Stáli se skupení kolem širokého krbu, v němž plápolal hřejivý letní oheň, mačkali se v párech podle hlasů – tenoři, barytoni, basisti – a dělili se o notové záznamy, které jeden z nich pro všechny opsal. Mládenci zpívali „*Wie schön bist du*“ a jejich tiché hlasy se mísily v dojemných odstupech a prostupovaly noc svojí líbezností. „*Wie schön bist du*“ zpívali, „Jak jsi krásná“. Ella však s nimi nebyla, nebyla tam uvnitř, nezpívala. Stála venku pod baldachýnem lesa, opírala se o starý buk, pod hlavou polštář z hustého břechťanu. Tmavě zelené listí jí ovjelo kadeře, jak stále znovu a znovu zvedala tvář a hledala tu jeho.

KAPITOLA 1.

HORSKÁ PALETA

Kochel

Počátek léta 1902

ELLA se zastavila a naslouchala. Chvíli mhouřila oči do narůžovělého světla, pak opřela bicykl o strom a stojíc bez hnutí napínala uši, zda uslyší jeho zahvízdání. Přeslechla snad ve svém zasnění jeho volání? Vítr cuchal záplavy plamenek, jejichž modř v jitřním světle připomínala orchideje. V poledne se zbarví azurově a v podvečer do indiga. Neslyšela však žádné hvízdání ani kroky. Určitě stojí za ní, schovává se a směje se jí. Prudce se otočila v nejistém očekávání, že ho odhalí. Ale viděla jen křivku hory, trsy levandule na prosluněných svazích a mech vlnící se mezi skalami. No dobrá. Tenhle den má pro ni nachystáno více než jeho zahvízdání. Postavila nohy malířského stojanu mezi huňatou protěž. Jak slunce stoupalo stále výše a vzduch se barvil do meruňkova, barvy dne jí plnily hlavu a vytlačovaly prostor určený naslouchání. A pak se konečně mohla pustit do práce.

Za skalním výběžkem vyleštily sluneční paprsky Kochelské jezero do bíla jako umytý talíř. Větrík od jezera pročesával otočníky na svahu a zvedal krempu jejího žlutého klobouku. Uvázala si stuhu pevně pod bradou a zajistila skicovací papír sponou. Chtěla zachytit kontrast oblak uvězněných mezi dvěma kopci tyčícími se černě nad jasnou jezerní hladinou. Nebude se ani pokoušet nakreslit jejich vrcholy. Kopce měly tvořit jen diagonální ohraničení skrývající mezi sebou něco éterického a prchavého. Oblaka však neměla mít přesné tvary. Měla být spíše beztlížnými dutinami, snadno

odfouknutelnými. Oblačnými bublinami. Ne, ani to ne. Ještě beztvarejší. Skoro se jí zdálo, že ji klame zrak, protože ho nedovedla na oblaka přesně zaměřit, tak zvolna se zvyšovala, houstla, zjemňovala a řídla. A stále neslyšela zahvízdání, jakkoli ušima pročešávala kopec až k hlubokým hvozdům. Nikdo nezahvízdal.

Když světlo začalo blednout a pozdní odpoledne vysálo z oblohy všechny mraky, srolovala papír, uložila uhly do plechové krabičky a otřela si začerněné ruce o trávu. Přetáhla si přes hlavu pracovní halenu, obrátila ji naruby a úhledně poskládala. Opatrně rozmontovala stojan, aby nepoškodila jeho žirafí nohy, a uložila ho do plátěné tašky. Přehodila si batoh na záda a pomalu šlapala na kole k hostinci. Cestou se stále rozhlížela kolem sebe. Pořád žádné zahvízdání.

Když přijela, byla jídelna s temným trémovým prázdná. Usadila se na své obvyklé místo a tu už vtrhli dovnitř ostatní a pobíhali kolem se sklenicemi, vodou a příbory.

„Gabriele,“ oslovil ji jeden z chlapců. „Celé odpoledne jsme tě neviděli.“

„Tahle slečna Münterová,“ zazubil se další. „Jako vždy nepostižitelná.“

„Byla jsem u jezera.“ Obrátila se k chlapci vedle sebe. „Byl s vámi profesor K?“

„Vy to nevíte? Jel na stanici pro svoji manželku. Přijíždí za ním z Mnichova.“

Něco se v ní sevřelo. *Ne*, chtělo se jí říct. *Prosím ne*. Ten chlapec se přeřekl. Špatně mu rozuměla.

„Jeho žena?“ Křečovitě sevřela ubrousek.

„Bude tu s námi po zbytek léta.“ Doncker se na ni zubil přes stůl.

„Prý je to kočka.“ Palme na něho zamrkal.

„To nech na profesoru K.“ Mühlenkamp zabubnoval prsty o stůl.

Ella se omluvila, ačkoli paní Puntelová ještě nezačala servírovat polévku a vařené hovězí. Vyklopýtala po schodech do úzké chodby, jednou rukou si zakrývala ústa a druhou drhla o dřevěné obložení stěn, až za sebou konečně zavřela dveře svého pokoje. Ulehla na lůžko, přetáhla si přes hlavu

chladivou bíle povlečenou peřinu a teprve pak se rozplakala. Síla jediného slova všechno změnila.

Manželka. Má manželku a ona, Ella, není tím, kým si ještě před několika minutami myslela, že je. Tehdy byla dívka naslouchající, zda se k ní blíží její citel, dívka vyvolená velkým mužem, dívka, kterou si takový muž může zvolit za svoji ženu. A teď je blázen. Několik posledních týdnů – ne, ještě dlouho předtím – líbala muže, o kterém se nyní dozvěděla, že je ženatý. A nešlo jen o líbání. Byla připravena odevzdat se mu úplně. Málem se to stalo. Přála si, aby se to stalo.

Že se v tom muži tak zmýlila, ji skoro nepřekvapovalo. Nikdy se neuměla k lidem přiblížit. Její krátký život byl prošpikovaný trapasy, blamážemi, hloupými netaktnostmi a chybami v úsudku. Už jako školačka se cítila neohrabaná a jen zřídka trávila čas s ostatními děvčaty a účastnila se jejich her. Neuměla se s nimi smát, navzájem škádlit nebo jim šeptat do ucha svoje tajemství. Nevěděla, že je osamělá.

Její strachy se potvrdily jednoho deštivého odpoledne, když cíhala za dveřmi salonu a poslouchala za dveřmi.

„... je to proto, že s Ellou není něco v pořádku, mami?“ Ten hlas patřil Emmy. „Vím, že *umí* mluvit. Ale je tak zasmušilá. Myslím, že ji něco trápí. Podej mi prosím tu modrou bavlnku.“

„Nechci říct, že je s ní přímo něco v *nepořádku*. Tatínek si myslel, že až půjde do školy, přestane být tak uzavřená. Ale to je ten důvod, proč ji chci vzít k tomu lékaři, i když tatínek říká...,“ matčin hlas zmlkl. „Ello? Jsi to ty, miláčku? Pojď přece sem za námi.“

Nikdy nikomu neprozradila, že to vyslechla, a nevzpomínala si na žádnou návštěvu lékaře, ale slova „je s ní něco v nepořádku“ jí zněla v uších celá léta.

Ke svým osmým narozeninám dostala od tatínka krabici uhlů a tlustý náčrtník. Ten dárek ji zaskočil. Očekávala nové šaty od maminky a knihy od Emmy a Carla. Ale nevěděla, co si počít s uhly. „Tohle jsou zázračné tužky,“ vysvětlil jí otec. „Když jim poručíš, budou mluvit.“ Posadil si ji na svůj velký klín. „Podívej se na ten strom u branky nebo na cestičku k domu. Je to statečný strom? Anebo veselý? Je tenhle dům paličatý? Nech svoje pastelky, ať nám ukážou, co vidíš.“

Ella zprvu nevěděla, co na papíře ukázala. Ale uhel v ruce

jí byl příjemný, jako by ten černý špalík byl dalším prstem, dožadujícím se, aby mohl žít po boku ostatních a spolupracovat s palcem, ukazováčkem nebo malíčkem. S jistotou však věděla jednu věc: že uhel v ruce je pro ni způsob, jak mluvit.

Po nějaký čas bylo kreslení stejně dobré jako mít kamarády. Vstupovala do své kresby, jako by otevírala místnost, v níž se může proplétat mezi formami a tvary. Kde mohla řídit prostor stejně jako choreograf tanečnický. Postav se takhle, mohla říct čáře a položit jí ruku kolem ramen. Tady se ohni, poručila jí. Nikdy však nepoužívala slova. Po dobu, co kreslila, k ní nikdo nemohl proniknout, dokonce ani vlastní vědomí. Až dokud nepotkala profesora K a nedopustila se dalšího z řady svých omylů.

Skopla z nohou střevíce. „*Jsi pitomá.*“ Odhodila příkrývku. „*Pitomá.*“ Byl více než o dekádu starší než ona, všeobecně vážený, nesmírně atraktivní, významný muž. Proč by takový člověk neměl mít manželku? Říká se, že muži využívají příležitostí, ale to ona byla na vině. Neznala patřičný způsob, jak reagovat na jeho pozornost. A vůbec, jak mohla být tak ješitná a myslet si, že si zaslouží být předmětem jeho zájmu? Ze všech lidí zrovna ona. Oči se jí utápěly v slzách, silou vůle je zavřela. Domnívala se, že když se od něj nechá líbat, bude si ji chtít vzít za ženu.

A kolik těch polibků bylo! Napočítala tři v Mnichově, i když ty první noci si je tolikrát představovala stále znovu, že si nemohla být jistá. Asi byly tři. Tenkrát po vyučování, když je cestou na tramvaj zastihl déšť. A další dva příští večer. A pak hned toho dne, kdy začalo letní soustředění, tady na svahu hory, když spadla z kola – i to se počítalo. Nebyl to opravdový pád, spíš se jen pomalu naklonila k cestě poté, co zavadila nohou o kámen, a nemotorně dosedla na zem. Profesor K odložil kolo a šel jí pomoci, jeho rty se jí teple přitiskly na kůži v místě, kde si ji odřela. Ten večer jeho polibky dopadly na místa, která jí připadala nejvýmluvnější, bylo jich sedm, jak si vzpomínala. Někdy bylo těžké stanovit, kdy jeden polibek končil a další začínal. Její prsty si stále vybavují plochu jeho zad pod košilí.

Příští den objížděli na kole jezero, aby malovali v plenéru. Na jeho druhé straně, neviděni ostatními studenty, se líbali znovu. Ale pak vyskočil z trávy a rychle uháněl na kole

zpátky na základnu. Měla tenkrát strach, že se mu to s ní nelíbilo. Že ji snad pokládá za naivní. A ještě včera večer byla tak pošetilá, jak to viděla z dnešního pohledu, že se jím nechala vyvést ven, zatímco ostatní zpívali, daleko za chatu, do temného stínu bukového lesa. Tiskl ji těsně k sobě a líbal ji – kolikrát? – jedenáctkrát. Nebo dvanáctkrát? A ona cítila jeho tělo, jak tvrdě tlačí na její, jeho boky těsně na svých, jak se opírala o strom, a své vlastní tělo, tak teplé a poddajné. Dovolila mu, aby ji přes blůzku hladil po řadrech, a žasla nejen nad tím, jak příjemný je jí jeho dotek, ale také nad svojí smělostí, když ho následovala po temném schodišti do jeho pokoje a toužila nechat ho vstoupit do sebe. Když ale zvedl petlici a otevřel dveře, zaváhal a ona se od něj odtáhla. Odevzdat se takto muži nebylo jen tak snadné. Koneckonců to byl její učitel. A kromě hovorů o umění ho skoro neznala. Její matka, kdyby byla ještě naživu, by se zděsila. Dokonce ani Emmy by s tím nesouhlasila. Přesto však po něm Ella tolik toužila.

Utřela si okrajem prostěradla obličej. „Nebud' taková husa.“ Dokonce i pronesená nahlas jí ta slova připadala nedostatečná.

Bylo jich celkem dvacet pět. Jeden polibek za každý rok jejího života. Zamilovala se do ženatého muže, do nevěrníka. Jediným oknem matně prozařovalo společnou ložnici s vysokým stropem perleťové světlo. Neměla být tak hloupá.

Prkna v podlaze chodby zavržala. Ella se zavrtala pod peřinu. Nedovolí, aby Olga viděla, že brečela.

„Zase ten zub?“ Olga se posadila na okraj postele. Od prvního dne následovala Ellu na jejich malířských výpravách jako stín. „Máš takový talent!“ pochválila ji jednou, aniž očekávala na oplátku podobnou lichotku. Ella by jí ji ani nemohla oplatit.

„Trochu bolí. To přejde.“

„Přesto bys měla něco sníst. Knedlíky paní Puntelové jsem docela měkké.“

„Nepůjdu dolů.“

„Jistě. Také jsem to zažila, v Moskvě. Musela jsem jít – jak to říkáte? K dentistovi, aby mi zub vytrhnul.“ Otevřela pusku a strčila prst do mezery. „Zůstaň tady. Přinesu polévku.“ Otřela si vlhký prst o široké stehno a odešla z místnosti.

» «

Měsíce předtím, v nové umělecké škole Phalanx, Ella dokončila svoje první zátiší malované olejem. Profesor K je ohodnotil jako živé a barevné a ona si plátno odnesla zpátky do svého pokoje v penzionu. Přála si, aby rodiče viděli, jak se zdokonalila. Představila si matku, tělnatou a vážnou, v černých šatech a otce s dlouhým bílým plnovousem. Co by řekli na těch pětadvacet polibků? Že ve svém věku měla být rozumnější? Zavrtala se hlouběji pod peřinu.

Zanedlouho uslyšela na schodech Olžiny kroky. Přinesla jí na podnose polévku. „A až se najíš a budeš se cítit lépe, musíš sejít dolů a napít se piva.“ Olga poplácala peřinu. „Pivo ti pomůže usnout a spánek vyléčí bolest. Počkám na tebe dole.“

Olžina péče Ellu uklidnila. Žádný zub ji samozřejmě dnes večer nebolel, ale někdy ji pobolíval. Zrovna minulý týden si Ella nechala donést večeri na podnose. Ale jak by mohla naslouchat jalovým hovorům studentů a přemýšlet, jestli profesor K také přijde ke stolu a přivede svoji ženu? Zaúpěla. Má manželku. Nakonec je ženatý.

Chytřejší dívka by byla opatrnější. Bylo to od ní tak hloupé. Už dávno není dítě, i když v tomto ohledu se možná vyzná méně než jiné dívky. Dokonce i Emmy si s ní promluvila, sestersky ji varovala, aby si dávala pozor, že to po ní mohou muži chtít – co, to neřekla. Co po ní může chtít ženatý muž? Co ale o takovém muži mohla Emmy vědět, když skoro nevycházela z domu.

Ella si utřela oči a posadila se. Popravdě se cítila polichocená, že taková šedá myš jako ona získala jeho pozornost. Nehezká malá Ella, říkali lidé. Ale ona má v sobě něco krásného. Říkal jí, že něco v její duši ji dělá jinou než ostatní. A ona viděla, že i on je jiný – hluboký a oduševnělý –, úplně jiný než nezáživní učitelé na dámských akademiích, jiný než ti hloupí divocí kluci, které znala ze školy. Byl zralý, důstojný, inteligentní, ba dokonce geniální, ten druh muže, který vidí, co se skrývá za jejím plachým úsměvem. Kdo by nebyl polichoceny? Kdo by jí mohl něco zazlívát? Vybral si ji jako svoji favoritku.

A třeba ani nebyla pravda, co říkali chlapi. Rádi se vyta-

hovali a dělali si z ní legraci. Dělali to pořád. Také se mohli prostě splést. Často se mylili.

Pomalou vstala a snědla polévku, kterou jí Olga přinesla. Namočila do umyvadla kapesník a zchladila si obličej. Přičísala si vlasy, uhladila blůzu a stáhla si štíhlý pás širokým opaskem. Jiní mohou uhýbat před pravdou, ale ona tak nebyla vychovaná. „Dívej se na věci takové, jaké jsou,“ říkával její otec. Musí sejít dolů a přesvědčit se sama. Jestli opravdu existuje nějaká manželka, tak prostě existuje. Alespoň to bude vědět.

Úzké schody, po nichž scházela, skoro necítila, jako by kráčela po oblacích z dnešního odpoledne, a nohy pod dlouhou sukní měla jako z vosku. Podnos v jejích rukách byl nejpevnější věc z celé její bytosti a ona ho svírala a tiskla si ho k pasu jako závaží.

Přestože šedavé světlo v časném létě venku přetrvávalo ještě dlouho po deváté hodině, večery byly chladné. Olga a chlapci nastavovali záda ohni, seskupení v půlměsíci kolem profesora K, usazeného v největším křesle, nohy natažené k plamenům. Na stoličce u jeho nohou se krčila malá světlovlasá ženuška a pažemi mu objímala kolena.

Profesor K vstal a pozdravil Ellu úklonou. „Á,“ promluvil, „poslední z našich studentů. Slečno Münterová, dovolte, abych vám představil slečnu Annu Šemjakinovou z Moskvy.“ Ženuška povstala a napřáhla k Elle ruku.

Ta si ukázala na ústa. „Promiňte,“ pronesla, „postihla mě bolest zubů.“

„Prosím, posadte se k nám.“ Profesor ukázal na lavici. „Mluvili jsme o Finech.“

Zmatená Ella se posadila vedle kypré Olgy.

Slečna Šemjakinová? Ta žena u jeho nohou je slečna, říkala si, ne paní K, není to vůbec jeho žena. Takže se chlapci přece jen mylili. Sevřela ruce v klíně.

„Právě jsme mluvili o hodnotě lidového umění.“ Profesor se pohodlně opřel. „Na vaši otázku odpovídám,“ obrátil se k jednomu ze studentů, „ano, opravdu jsem četl *Kalevalu*, epos sestavený finským učencem Lönnrotem. Avšak nejlepší způsob, jak se s *Kalevalou* seznámit, je číst ji jako hudbu, vnímat vracející se melodie jako anděly, kteří spolu bojují.“